

Woord vooraf

Dit boek is bedoeld om u te helpen sterk te worden op moeilijke momenten. We komen in het leven regelmatig zulke momenten tegen; als we dan sterk staan, lijkt al het andere een fluitje van een cent. Maar als we zwak zijn – als we bezwijken voor de verleiding de gemakkelijkste weg te kiezen – zullen we merken dat we ook op andere momenten sneller opgeven. Zoals Shakespeare zei:

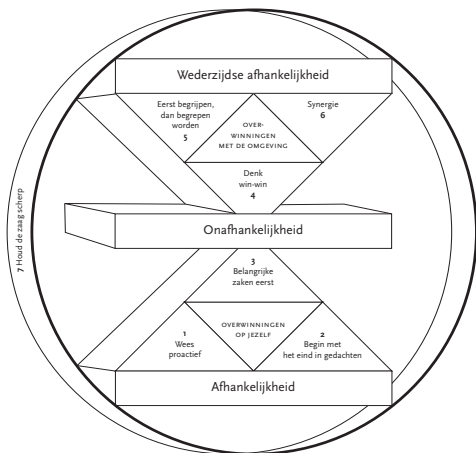
*There is a tide in the affairs of men,
Which taken at the flood, leads on to fortune;
Omitted, all the voyage of their life
Is bound in shallows and in miseries.
On such a full sea are we now afloat,
And we must take the current when it serves,
Or lose our ventures.*

Julius Caesar,
vierde bedrijf, scène 3, regel 218-224

*(Een mensenleven kent getijden,
die, als men zich laat meevoeren, naar geluk voeren;
Negeert men ze, dan is de reis van het leven
Gehuld in schaduw en beproevingen.
Wij varen op volle zee,*

*En we moeten van de getijden gebruik maken
Anders mislukt onze onderneming.)*

De zeven eigenschappen van effectief leiderschap brengen allemaal moeilijke momenten met zich mee. Ik zal enkele daarvan kort bespreken.



Eigenschap 1, 'wees proactief', kan moeilijke momenten opleveren wanneer je probeert een bepaalde stemming, een gevoel of bepaalde omstandigheden ondergeschikt te maken aan een van de principes of richtlijnen waar je waarde aan hecht.

In *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap* vertelde ik al dat een van de inspirerendste ervaringen uit mijn leven plaatsvond in de herfst van 1969, toen ik een tijdlang op Hawaï verbleef om een boek te schrijven. Ik snuffelde wat rond in de bibliotheek van het universiteitsterrein waar ik een kantoortje had en ik stuitte op een boek waarvan ik, stom genoeg, de titel niet heb genoteerd. Maar wat erin stond, herinner ik me nog alsof ik het gisteren gelezen heb. Het heeft een grote invloed op mijn leven gehad. Ik las het, las het nog eens en nog eens, en de dagen daarna ben ik steeds weer teruggegaan om het nóg eens te lezen en erover na te denken.

De basisgedachte was: ‘Tussen stimulus en respons is een ruimte; het geheim van groei en geluk ligt in de wijze waarop je die ruimte gebruikt.’

Fundamenteel gezien is eigenschap 1 het besef dat die ruimte tussen stimulus en respons inderdaad bestaat, die ruimte tussen dat wat ons overkomt en de manier waarop we daarop reageren.

Dit zelfbewustzijn is, samen met de vrijheid om te kiezen wat we willen en ons eigen leven te leiden, bijna net zo kostbaar als het leven zelf.

Wat eigenschap 1 soms moeilijk maakt, is het feit dat je je bewust moet zijn van je eigen leven en zelf keuzes moet maken. Je moet jezelf zien als de programmeur, niet als het programma dat wordt uitgevoerd.

Wat voor sociale en geestelijke littekens je misschien ook met je meedraagt, hoe anderen je ook behandelen, wat voor teleurstellingen, spanningen of tegenslagen je misschien ook te verwerken krijgt, je zult toch de ruimte moeten zien tussen al die tegenslagen en jouw vrijheid en vermogen om erop te reageren.

Eigenschap 2, ‘begin met het eind in gedachten’, is de eigenschap van de visie, het doel, de missie. Waar draait je leven om, en hoe wil je dat leven vormgeven? Eigenschap 2 heeft te maken met de principes en richtlijnen waarnaar je wilt leven.

Het gaat niet alleen om jouw normen en waarden, want zonder een visie zijn die niet toereikend. We willen ergens goed voor zijn, maar waar staat dat ‘ergens’ voor? Wat is je visie, niet op het hele leven, maar vandaag, op deze vergadering, dit gesprek, dit uur, dit moment? Voor velen slaat het moeilijkste moment van eigenschap 2 toe wanneer ze moe of lui zijn en alles maar een beetje over zich heen laten komen. Je staat aan het begin van een nieuw project, een nieuwe vergadering of een nieuwe dag, en je neemt gewoon niet de moeite – op mentaal, emotioneel of spiritueel niveau – om te bedenken hoe je het graag zou zien lopen.

Je hoeft heus niet *alle* details van een vergadering

of dag al van tevoren door te nemen, maar je zou je kunnen afvragen wat voor stemming of sfeer je die dag, vergadering of relatie zou willen geven. Dan voel je je al sterk betrokken bij het eindresultaat voordat je iets concreets hebt gedaan.

Eigenschap 3, ‘belangrijke zaken eerst’, heeft te maken met integriteit, discipline, je aan je afspraken houden. Volgens eigenschap 3 moeten we met onze eigen, onafhankelijke wilskracht beginnen aan de belangrijkste zaken die we met behulp van eigenschap 2 hebben uitgezocht.

Eigenschap 3 kent vele moeilijke momenten. Voeren we ons besluit inderdaad uit? Volbrengen we de taak? Hoe vaster het voornemen, des te gemakkelijker het is om het uit te voeren, en vice versa. Misschien wel een van de duidelijkste voorbeelden van overheersing door een minderheid vindt plaats wanneer een paar miljoen smaakpapillen ‘ja, ja!’ schreeuwen wanneer je iets eet wat je eigenlijk beter niet zou kunnen eten, terwijl tegelijkertijd miljarden andere, minder luidruchtige cellen in je lichaam ‘nee, nee!’ roepen. Dat is eerlijk gezegd altijd een heel moeilijk moment voor mij. Meestal gebeurt het als ik alleen op reis ben, aan het eind van de dag, op een hotelkamer. Dan ben ik doodmoe, helemaal uitgeput na een lange dag voordra-

gen en reizen; ik lig op dat hotelbed, bel mijn vrouw en kinderen nog even op, kortom, ik wil me totaal ontspannen en doen waar ik zin in heb. Voordat ik naar huis bel, bel ik *room service*. Ik kan nemen wat ik wil. En dat is een moeilijk moment. Wanneer ik dan niet sterk in mijn schoenen sta, krijg ik later last van de gevolgen. Ik slaap niet zo vast, ik word onnodig dik en heb de middag daarop veel minder energie. Bovendien krijg ik het gevoel dat ik verraad pleeg aan mijn integriteit en beheersing, omdat ik zelf de dingen waar ik anderen op wijs niet eens uitvoer. Als dat geen overheersing van de minderheid is!

Wat is *uw* moeilijkste moment bij de eerste drie eigenschappen? Dat is voor iedereen verschillend. Het is heel waardevol om na te gaan wat die moeilijke momenten zijn; zo ontwikkelt u uw eigen talenten, zelfbewustzijn en een eigen wil om uw visie en geweten te volgen. Het is ook heel waardevol om te ontdekken wat voor enorme prijs we betalen, zowel op het persoonlijke als op het sociale vlak, als we zwak zijn op die moeilijke momenten. De citroenen die we net gekocht hebben, blijken knollen te zijn. Shakespeare wist op prachtige wijze te verwoorden wat er gebeurt als we ‘toegeven’ aan het genot van het moment in plaats van het ondergeschikt te

maken aan de ware vreugde die we voelen wanneer we ergens aan bijdragen en groeien:

*What win I, if I gain the thing I seek?
A dream, a breath, a froth of fleeting joy.
Who buys a minute's mirth to wail a week?
Or seeks eternity to get a toy?
For one sweet grape, who will the vine destroy?*

The rape of Lucrece, regels 211-215

*(Wat schiet ik ermee op als ik bereik wat ik wil?
Een droom, een windvlaag, een zeepbel van voorbij-
gaande vreugde.
Wie koopt een minuut geluk voor een week verdriet?
Of reikt naar de eeuwigheid voor een speeltje?
Wie zal de wijnrank vernietigen voor één zoete
druif?)*

Misschien wel het moeilijkste moment en de zwaarste test van eigenschap 4, 'denk win-win', ervaren we als we ervan overtuigd zijn dat we gelijk hebben. We weten precies wat er moet gebeuren, welk besluit genomen dient te worden, wat we willen. Het is typerend voor win-win dat je alleen maar je eigen weg wilt volgen; je wilt gewoon winnen. Of een ander daagt je uit en je laat je zo opja-

gen dat je naar een winnen/verliezen-situatie gaat streven. Je ziet het als een ‘wilskrachtmeting’, je gaat geen stap opzij. Er kan ook een moeilijk moment ontstaan wanneer je op het punt staat iets te doen waarmee een ander niet bepaald blij zal zijn, maar omdat je zo graag aardig gevonden wilt worden door die ander neem je zelfs genoeg met een verliezen/winnen-situatie. Je geeft je over en doet toch maar een stapje opzij, terwijl je eigenlijk een combinatie van moed en welwillendheid zou moeten opbrengen.

Het moeilijke moment van eigenschap 5, ‘eerst begrijpen, dan begrepen worden’, duikt op wanneer je wanhopig probeert begrepen te worden. Misschien heb je het idee dat iedereen je verkeerd begrijpt. Iedereen zegt wat hij op z’n hart heeft, behalve jij. Iedereen geeft uitdrukking aan zijn gevoelens en zijn mening, en jij niet. Trouwens, iedereen zit ernaast en jij hebt een veel beter idee. Jij telt ook mee. Ze zouden je moeten begrijpen. Jij begrijpt hen allang, maar nu ben jij aan de beurt. En dat jij hen begrijpt, doet er niet eens iets toe. Je weet dat je gelijk hebt. Het is volslagen duidelijk wie het mis heeft – dat denk je althans. Het op een na moeilijkste moment voor mijzelf heeft, net als de grootste fouten die ik maak, te maken met het

niet naleven van eigenschap 5. Ik oordeel of handel al voordat ik een situatie of persoon helemaal begrijp. Wanneer de collectieve monoloog eenmaal begint, ga je een steeds groter deel van je ego investeren in je eigen overtuiging en je behoefte om begrepen te worden. Die ander luistert gewoon niet. O, dat is zo'n moeilijk moment! Je moet heel diep in jezelf op zoek gaan en je behoefte om begrepen te worden onderdrukken; je moet je best doen om de gevoelens en gemoedstoestand van de ander te begrijpen. Dus je moet empathisch luisteren en de discipline en het geduld hebben om gewoonweg je mond te houden. Je moet steeds weer hetzelfde anatomielesje leren: we hebben twee oren en één mond, en die zouden we naar evenredigheid moeten gebruiken. (Slechts een van de drie openingen mag dicht zijn.)

Het moeilijke moment of de test van eigenschap 6, 'synergie', doet zich voor wanneer je een meningsverschil met iemand hebt en in de verleiding komt om maar gewoon een compromis te sluiten. Je neemt de weg van de minste weerstand door te proberen snel en efficiënt een positie in het midden te vinden die voor jullie allebei bevredigend is, hoewel je diep in je hart best weet dat je de situatie niet optimaal benut. Je weet dat er alternatieven zijn die

je nog niet verkend hebt, maar er is nog niet genoeg sprake geweest van eigenschap 5 om echt te begrijpen waar het om gaat en wat de onderliggende behoeften zijn van de mensen die erbij betrokken zijn, en wat hen bezighoudt. Kortom: je komt in de verleiding om behoeften te bevredigen in plaats van de situatie optimaal te benutten.

De sleutel is dan doorgaan in de trant van eigenschap 4, met de bedrevenheid van eigenschap 5, tot een gevoel van synergie de relatie bereikt. Dan zijn jullie blikken dezelfde kant op gericht en zoeken jullie naar een derde alternatief waarbij je meningsverschillen niet tolereert en accepteert, maar zelfs toejuicht. Je stelt die verschillende waarnemingen, gevoelens en ervaringen enorm op prijs, omdat ze je in staat stellen iets veel beters in het leven te roepen. Het scheppen van een derde alternatief dat jullie allebei beter vinden dan de oorspronkelijke voorstellen, wordt zo een ervaring die jullie relatie en je leven enorm versterkt.

Eigenschap 7, 'houd de zaag scherp', is in wezen de eigenschap die dit boek vertegenwoordigt. Bij deze eigenschap maken we gebruik van onze unieke gaven en talenten om onszelf voortdurend te vernieuwen, op fysiek, geestelijk en spiritueel gebied, en bovendien onze relaties te doen herleven. Als we

dat doen, werken we entropie tegen – de neiging van alle dingen in de wereld om uiteindelijk te gronde te gaan.

Een van de effectiefste manieren van vernieuwing is dagelijks nadenken en mediteren. Dan komt in je hart en in je hoofd de geest van de vernieuwing tot leven. Je voornemen om te leven volgens normen en waarden die zijn gebaseerd op principes wordt op die manier vernieuwd en verdiept. Je batterijen worden opnieuw opgeladen. De zaag wordt scherper. Je leven wordt scherper. Je kunt beter, sneller en verstandiger werken. Je kunt onvoorwaardelijk liefhebben, initiatief nemen, moed tonen en tegelijkertijd met anderen meeleven en begrip tonen. Je bent in staat negatieve energie te ontwijken en geeft je ‘ruimte’ niet aan mensen of zaken die jou proberen te beheersen of je de rol van slachtoffer willen opdringen. Als je die negatieve energie niet ontwijkt, geef je letterlijk de vrijheid om je eigen respons te kiezen op. Je ontnemt jezelf kracht en staat toe dat de zwakheden van anderen je leven overhoop blijven gooien. Je leeft niet; je wordt geleefd.

Eigenschap 7 brengt vele moeilijke momenten met zich mee. Ik vind het zelf het allermoeilijkst om 's ochtends om halfzes op te staan en op mijn hometrainer te stappen terwijl ik daar helemaal

geen zin in heb. Ik zou dan dolgraag nog even tussen de lakens kruipen; de lokroep van de matras is zo verleidelijk. Maar ik heb ook ontdekt dat de sleutel van dat sterk-zijn op zo'n moeilijk moment te vinden is in een moeilijk moment van de avond ervoor: dan moet ik op tijd naar bed!

Mijn volgende moeilijke moment is wanneer ik zo vroeg op de dag al moet zorgen voor een gemoedstoestand die volledig op één lijn ligt met de visies en principes van mijn persoonlijke roeping: mijn eigen persoonlijke zege 'winnen'. Ik heb ontdekt dat boeken als *Inspiratie van dag tot dag* een heel goede hulp kunnen zijn bij het bereiken van die gemoedstoestand. Wie dagelijks over deze zaken nadenkt, roept allerlei nieuwe vragen op door zelf de juiste vragen te stellen. Iemands ware aard is af te lezen aan zijn diepste gedachten. Er is een bewuste inspanning voor nodig om de zaken te overpeinzen en om te mediteren, om al die haastige spoed lang genoeg te vertragen om weer goed zicht op de zaken te krijgen en je af te vragen waar je nu eigenlijk mee bezig bent. Gedachten overbrengen van je geest naar je hart is de essentie van meditatie en reflectie.

Socrates zei: 'Een niet-bestudeerd leven is niet de moeite waard,' maar het is voor velen erg moeilijk

om een dagboek bij te houden en op die manier te bekijken hoe men in het leven staat, te ontdekken wat men geleerd heeft en welke ervaringen, gevoelens en inzichten belangrijk zijn. Voor anderen is het niet gemakkelijk om te stoppen met gedachteloos tv-kijken en weer eens een uitdagend, interessant, informatief of inspirerend boek ter hand te nemen.

Nadenken en mediteren over effectieve eigenschappen die te maken hebben met de verschillende kanten van het leven, is voor de geest even belangrijk als voedsel voor het lichaam. Wat we gisteren hebben gegeten, helpt niet tegen de honger van vandaag. We moeten iedere dag eten. En we moeten iedere dag over ons leven nadenken. Als 'de zaag scherp houden' werkelijk een gewoonte wordt, een even diep geworteld gedragspatroon als tanden poetsen of in bad gaan, en als die gewoonte evenwichtig, consequent en verstandig wordt uitgevoerd, heeft dat een positieve invloed op de kwaliteit, productiviteit en tevredenheid van ieder moment van de dag. 'De zaag scherp houden' heeft een niet te evenaren invloed; zowel op het fysieke, mentale, spirituele als sociale vlak. Als je de zaag op de juiste manier scherp houdt, worden de andere zes eigenschappen vanzelf getraind, ontwikkeld en

toegepast. En als we de zaag samen met anderen scherp houden, verdiepen relaties zich en ontstaat een echte band. Het zwaartepunt verschuift; de invloed is exponentieel en er ontstaat synergie.

Als ik interviews geef over ‘De zeven eigenschappen’ vraagt men mij vaak: ‘Kunt u bewijzen dat dit dé eigenschappen van effectief leiderschap zijn? Is daar empirisch bewijs voor? Is er onderzoek naar gedaan?’ Een tijdlang kwam ik dan met bewijzen, ik citeerde onderzoeksresultaten of kwam met voorbeelden uit het leven van andere mensen. Nu niet meer. Tegenwoordig daag ik de interviewer uit me één uitzondering te laten zien, iemand die effectief leiding geeft of erg succesvol is – een individu, familie of organisatie – en tegen de principes van de zeven eigenschappen ingaat. Dat moet dan iemand zijn die zowel op de korte als de langere termijn succes heeft en op alle gebieden –persoonlijk, in het gezinsleven en op het werk – bekwaam en evenwichtig is. Niemand kan me zo’n voorbeeld noemen. Ik daag nog steeds graag iedereen uit dat wel te doen. Soms zegt een interviewer: ‘Maar die-en-die dan, die is heel succesvol.’ Dan antwoord ik: ‘Ik vroeg toch om iemand die op lange én korte termijn bekwaam en evenwichtig is? Hoe gaat hij met zijn gezin om?’ Vaak zeggen ze dan: ‘Tja, dat is

nogal een janboel, maar zijn bedrijf loopt echt heel goed.' Dan antwoord ik: 'O, ja? Laten we dat bedrijf eens wat beter bekijken. Waarom loopt het zo goed? Komt dat misschien doordat zijn concurrenten dommer zijn of doordat het succes op die markt relatief is? Of is het te danken aan een briljante marktstrategie of doordat men een uniek octrooi heeft? Hoe lang duurt dat? Hoe sterk en gezond is de cultuur; de kip met de gouden eieren? Is er genoeg vertrouwen, krijgen medewerkers de kans zelf beslissingen te nemen en uit te voeren, zodat ze de "klanten" constante kwaliteit kunnen bieden op een "snelle, flexibele, doelgerichte en vriendelijke manier"?'

De eigenschappen zijn gebaseerd op vanzelfsprekende principes die bijna synoniem zijn aan de woorden 'succes' en 'effectiviteit'. Echte effectiviteit is harmonie op de lange en korte termijn en niet slechts een paar gouden eieren die 'vandaag' zijn gelegd.

Ik heb een littekentje op mijn linkerschouder. U hebt er vast ook een, op uw schouder of ergens anders. Ik herinner me nog dat ik als kind werd ingeënt tegen pokken en daar een beetje ziek van werd. Er werd een klein beetje van de ziekte in mijn lichaam gespoten, waardoor de immuniteit begon

te werken, zodat ik nooit écht pokken zou krijgen. U hebt waarschijnlijk ook geen pokken gekregen. Maar het was een moeilijk moment. Ik vond het vervelend. Ik vond het eng. Hoewel iedereen me geruststelde, weet ik nu nog hoeveel pijn het deed. Ik had me destijds liever niet laten inenten. Ik besepte niet echt wat het betekende. Mijn ouders stonden er echter op, en nu ben ik natuurlijk, net als u, blij dat ik heb toegegeven. We moesten sterk staan op dat moeilijke moment. Gezien het mogelijke alternatief waren de voordelen onmetelijk.

Als we de zaag op een evenwichtige, consequente manier scherp houden, laten we ons inenten. Dan ontwikkelt zich langzaam, heel geleidelijk, bijna onmerkbaar een immuunsysteem, zodat we bij ieder probleem dat we tegenkomen kunnen putten uit een innerlijke bron, uit onze eigen reserves. Daarmee kweken we het bewustzijn en de nederigheid om telkens wanneer dat nodig is uit die innerlijke bron te putten. Bij onopgeloste problemen ontwikkelt de ziekte zich niet, want onze immuniteit is sterk genoeg om die problemen in een vroeg stadium op te lossen.

Daarom is aids zo'n afschuwelijke ziekte. Het vernietigt het vermogen om tegen ziekten te strijden. Het vernietigt onze immuniteit. Mensen gaan niet dood aan aids; ze gaan dood aan andere ziekten

omdat ze geen immuniteit meer hebben en er niet meer tegen kunnen vechten. Zo gaan mensen ook niet dood aan tegenslagen en teleurstellingen; ze gaan dood door een gebrek aan immuniteit om hen erdoorheen te slepen. Huwelijken lopen niet op de klippen door problemen met de schoonfamilie of door financiële problemen; ze lopen op de klippen doordat er geen immuniteit is om uitdagingen en meningsverschillen op te lossen. Er is sprake van 'vechten of vluchten' in plaats van communicatie gebaseerd op synergie.

Een sterk, krachtig immuunsysteem stelt ons in staat onszelf en onze relatie met anderen aan een diepgaand onderzoek te onderwerpen. Het stelt ons in staat het weer goed te maken, onze trots opzij te zetten, onze excuses aan te bieden of op de emotionele bankrekening van de ander de storting te doen die nodig is om een ruzie bij te leggen, de relatie te herstellen en te vernieuwen. Telkens als we zo'n storting doen, telkens als we doelbewust over ons leven nadenken en iets van onszelf prijsgeven, enten we onszelf weer in en ontstaat een nieuwe immuniteit die ervoor zorgt dat we nog grotere tegenslagen of teleurstellingen kunnen verwerken wanneer dat nodig mocht zijn.

De juiste manier om in je gezin of familie een sterke immuniteit te ontwikkelen is sterk zijn op moei-

lijke momenten, bijvoorbeeld wanneer u onvoorwaardelijke liefde moet tonen aan het kind dat u het meest van allemaal op de proef stelt, het kind dat tot het uiterste gaat en u het bloed onder de nagels vandaan haalt.

Als u dat kind onvoorwaardelijke liefde schenkt – en dat is iets anders dan alles zomaar toestaan – weten alle kinderen dat u ook onvoorwaardelijk van hen houdt. Die wetenschap vormt de kern van een gevoel van eigenwaarde en een mentaliteit van overvloed. Wanneer echter aan de liefde voorwaarden verbonden worden, weten de andere kinderen dat ook zij uw liefde moeten winnen door goed gedrag en dat het niet het gevolg is van iets binnen in hen. Daardoor ontwikkelen ze hun gevoel van eigenwaarde en veiligheid vanuit een identiteit die gebaseerd is op vergelijking, iets wat buiten hen om gebeurt. Zo wordt een schaarste-mentaliteit gekweekt, waardoor het voor hen moeilijk is om echt blij te zijn met het succes van anderen, zelfs als het gaat om mensen van wie ze veel houden. Ze zeggen misschien wel dat ze gelukkig en blij zijn, maar van binnen worden ze verteerd, en dat beseffen ze maar al te goed.

Tot slot ben ik van mening dat deze zeven eigenschappen uitmonden in een enorm reservoir vol

nieuwe capaciteiten en mogelijkheden, een reservoir dat we allemaal bezitten. Dit reservoir kunnen we echter niet bereiken door ons op ons innerlijk te concentreren, naar binnen te kijken of te werken aan verbetering van onszelf. De weg van groei en ontwikkeling mag dan van binnen naar buiten lopen; we moeten die weg bereiken door van buiten naar binnen te gaan, we moeten beginnen bij onze behoefte om anderen te helpen, iets te betekenen, een bijdrage te leveren aan het leven van anderen en aan de samenleving en betrokken te zijn bij iets van een hogere betekenis; door een erfenis na te laten. Met andere woorden: overwinningen op jezelf gaan vóór overwinningen met je omgeving. Maar zonder een zinvolle uitdaging vanuit je omgeving, zonder een doel dat je zou kunnen dienen, is er geen sprake van overwinningen op jezelf. Zo'n overwinning zou in het gunstigste geval alleen zichzelf dienen. De dichter Robert Browning zei het kort en bondig:

Het diepe verlangen naar volledigheid van het hart kent een antwoord...

Behandel alle dingen buiten uzelf met liefde, en u zult vreugde kennen...

Deze les is niet gemakkelijk en alleen met moeite te leren.

Dit zijn basiseigenschappen, ze zijn heel algemeen. De principes zijn universeel. Ze ontstijgen cultuur, religie, ras en nationaliteit. Ze worden in bepaalde situaties toegepast; ze worden ingezet. Het is te vergelijken met bloed: dat stroomt via het hart naar de verschillende delen van het lichaam, waar het op een eigen, specifieke wijze wordt gebruikt. Dit moet met de zeven eigenschappen ook gebeuren; ze moeten aangewend worden op eigen, specifieke wijze. Iedere persoon en zijn of haar situatie is uniek. Daarom moeten universele, abstracte eigenschappen omgezet worden in unieke praktische eigenschappen die zijn toe te passen in precies die situatie. De moeilijke momenten zijn dan de harde werkelijkheid van het dagelijks leven. Ik ben er vast van overtuigd dat wanneer we echt sterk staan op die moeilijke momenten, al het andere werkelijk een fluitje van een cent is.

De zwaarste strijd in het leven wordt dagelijks gestreden in de stille kamers van ons eigen hart.